

ΤΑΞΙΚΗ ΔΙΑΣΤΡΩΜΑΤΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τάξη, ταξική κοινωνία, ταξική πάλη. Λέξεις και έννοιες με ιδιαίτερη ιδεολογική και πολιτική φόρτιση. Η ύπαρξη των κοινωνικών τάξεων ήταν γνωστή και αυτονόητη από την αρχαιότητα χωρίς η επίκλησή τους να εγείρει ενστάσεις. Το ίδιο συνέβη και από την εποχή της αναγέννησης και μετά οπότε και η χρήση της έννοιας και του όρου των κοινωνικών τάξεων άρχισαν να χρησιμοποιούνται πάλι. Από την εποχή που ο Κ. Marx έδωσε στην ταξική πάλη το ρόλο του μοχλού των κοινωνικών μεταβολών των κοινωνικοοικονομικών συστημάτων τα πράγματα άρχισαν να αλλάζουν. Οι τάξεις και τα παρεπόμενά τους αρχίζουν να γίνονται πολύ επικίνδυνα.

Πολλοί αστοί διανοητές άρχισαν τη διαδικασία της απονομιμοποίησης της έννοιας της κοινωνικής τάξης. Οι ευφυέστεροι και πλέον σοβαροί από αυτούς, όπως ο Max Weber, γνωρίζοντας το γελοίο της άρνησης των κοινωνικών τάξεων και του ρόλου τους προσπάθησαν να αμβλύνουν απλά την ισχύ και το ρόλο τους στην κοινωνική μεταβολή εισάγοντας και άλλους ισότιμους παράγοντες. Τα παραπάνω δεν σημαίνουν πως δεν υπάρχουν και άλλες κατηγορίες που υπεισέρχονται στον καθορισμό της θέσης ενός ατόμου στην κοινωνία. Σημαίνουν πως η τάξη είναι η θεμελιωδέστερη. Ο G.E.M de Ste Croix στο μεγαλειώδη πρόλογό του στο έργο του «Ο ταξικός αγώνας στον Αρχαίο Ελληνικό Κόσμο» ορίζει την ταξική κοινωνία ως εξής:

«Όταν οι όροι της παραγωγής, όπως αυτοί υπάρχουν σε οποιαδήποτε εποχή, ελέγχονται από μια ορισμένη ομάδα (όταν, όπως στη μεγάλη πλειονότητα των τέτοιων περιπτώσεων, υπάρχει ατομική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής) τότε έχουμε μια ταξική κοινωνία, και οι τάξεις ορίζονται με βάση τη σχέση τους προς τα μέσα παραγωγής και την παραγωγική εργασία, και τη σχέση της μιας τάξης προς την άλλη» G.E.M de Ste Croix. Πρόλογος στο: Ο ταξικός αγώνας στον Αρχαίο Ελληνικό Κόσμο. σ 59.

Οι πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις των τελευταίων χρόνων στη Ελλάδα με τη βίαιη επίθεση του κεφαλαίου στη εργασία φέρνουν πάλι στην επικαιρότητα το ζήτημα των τάξεων και της ταξικής διαστρωμάτωσης της ελληνικής κοινωνίας καθώς αυτή ψάχνει εναγωνίως «τι να κάνει». Το ίδιο ερώτημα απασχολεί και τα αριστερά και κομμουνιστικά κόμματα στην Ελλάδα. Στον καθορισμό της τακτικής και της πολιτικής τους βαρύνουσα σημασία έχει η γνώση της ταξικής διαστρωμάτωσης, οι μεταβολές της αλλά και ο βαθμός ωριμότητας της ταξικής συνείδησης.

Πριν προχωρήσουμε στην παράθεση των στοιχείων που θα μας επιτρέψουν να δώσουμε μια χοντρική απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα ας προσπαθήσουμε να ορίσουμε με σαφήνεια για τι ακριβώς μιλάμε. Δεν είναι καθόλου αυτονόητος και καθόλου εύκολος ο καθορισμός των χαρακτηριστικών εκείνων ιδιοτήτων που θα μας επιτρέψουν να εντάξουμε ένα άτομο σε αυτή ή την άλλη κοινωνική τάξη. Ο Marx δεν έδωσε κανέναν ορισμό αφήνοντας μισοτελειωμένη τη διαπραγμάτευση του προβλήματος που επιχείρησε στον τρίτο τόμο του Κεφαλαίου. Τη σκυτάλη παράλαβε ο Λένιν ο οποίος όρισε τις τάξεις:

«Αποκαλούμε τάξεις, μεγάλες ομάδες ανθρώπων που διακρίνονται από την θέση τους σε ένα ιστορικά διαμορφωμένο σύστημα κοινωνικής παραγωγής, από την σχέση

τους (που τις περισσότερες φορές καθορίζεται και επικυρώνεται από τους νόμους) ως προς τα μέσα παραγωγής, από τον ρόλο τους στην κοινωνική οργάνωση της εργασίας, επομένως, από τους τρόπους με τους οποίους έχουν ιδιοποιηθεί το μερίδιο του κοινωνικού πλούτου που έχουν στην διάθεσή τους
Lenine, La Grande Initiative, juin 1919, tome 29, p425

Κατά τη διάρκεια των χρόνων που ακολούθησαν αρκετοί μαρξιστές διανοούμενοι επιχείρησαν να δώσουν τους δικούς τους ορισμούς σε μια προσπάθεια να τους κάνουν πιο περιεκτικούς, πιο σαφείς και πιο διεισδυτικούς. Μεταξύ αυτών ξεχωρίζω και παραθέτω τους ορισμούς του G.E.M de Ste Croix στο μεγαλειώδη πρόλογό του στο έργο του «Ο ταξικός αγώνας στον Αρχαίο Ελληνικό Κόσμο».

«Η τάξη ως γενική έννοια (σε αντιδιαστολή με μια συγκεκριμένη τάξη) είναι βασικά μια σχέση. Και η τάξη, όπως την εννοεί ο Μαρξ, πρέπει να νοείται σε στενή συνάφεια με τη θεμελιακή μαρξική έννοια των «σχέσεων παραγωγής»: των κοινωνικών σχέσεων στις οποίες έρχονται οι άνθρωποι κατά τη διαδικασία της παραγωγής, και που βρίσκουν νομική έκφραση σε μεγάλο βαθμό είτε ως σχέσεις ιδιοκτησίας είτε ως σχέσεις εργασίας.» G.E.M de Ste Croix. Πρόλογος στο: Ο ταξικός αγώνας στον Αρχαίο Ελληνικό Κόσμο. σ 59.

«Τάξη είναι η συλλογική κοινωνική έκφραση του γεγονότος της εκμετάλλευσης, του τρόπου που η εκμετάλλευση ενσωματώνεται σε μια κοινωνική δομή. Με τον όρο εκμετάλλευση εννοώ την ιδιοποίηση μέρος του προϊόντος της εργασίας άλλων. Μια τάξη (μια συγκεκριμένη τάξη) είναι μια ομάδα ατόμων σε μια κοινότητα που η ταυτότητά της καθορίζεται από τη θέση της μέσα στο όλο σύστημα της κοινωνικής παραγωγής, το οποίο χαρακτηρίζεται πάνω απ' όλα από τη σχέση αυτών των ατόμων (πρώτα πρώτα με βάση το βαθμό της ιδιοκτησίας ή του ελέγχου) προς τους όρους της παραγωγής (δηλαδή τα μέσα παραγωγής και την παραγωγική εργασία) και προς τις άλλες τάξεις.» G.E.M de Ste Croix. Πρόλογος στο: Ο ταξικός αγώνας στον Αρχαίο Ελληνικό Κόσμο. σ 72.

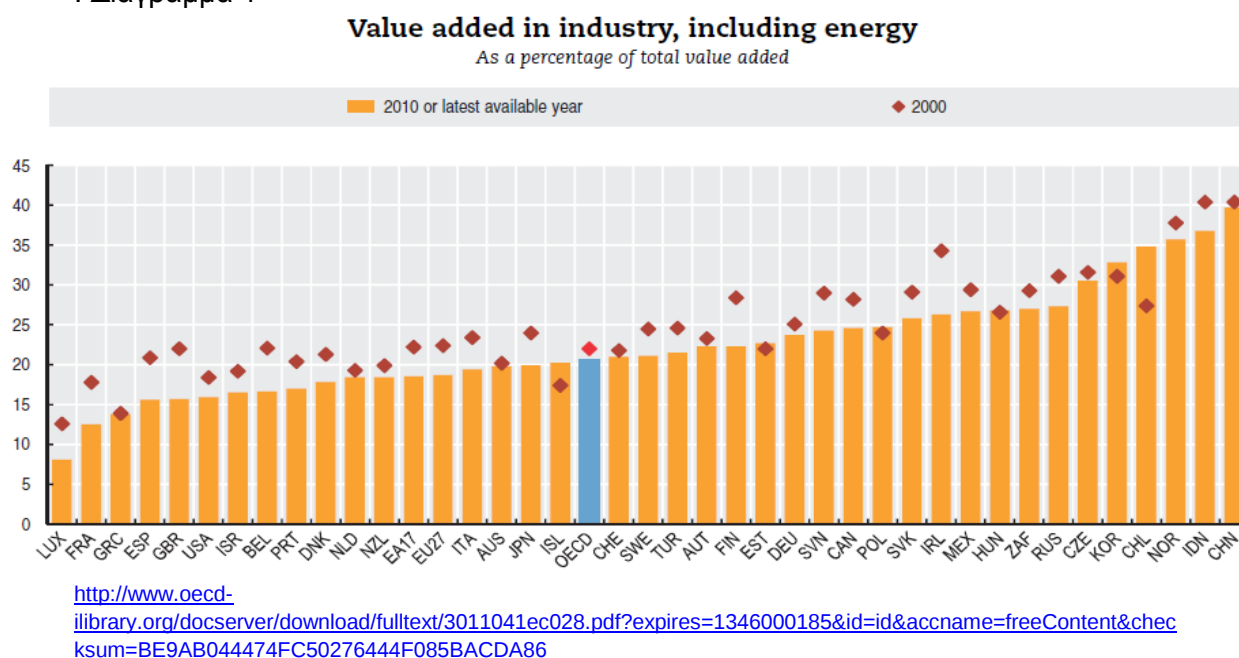
Μετά τον ορισμό των τάξεων ας δούμε αυτόν του Immanuel Wallerstein από το έργο του «Φυλή Έθνος Τάξη» που έγραψε με τον Étienne Balibar όπου ουσιαστικά ορίζει τον αστό και τον προλετάριο αναφερόμενος στον καπιταλισμό. Σύμφωνα με τον Immanuel Wallerstein:

«Αυτό που ορίζει τον αστό δεν είναι ούτε ένα ιδιαίτερο επάγγελμα, ούτε ακόμη το νομικό καθεστώς του ιδιοκτήτη (αν και ιστορικά υπήρξε σημαντικό) αλλά το γεγονός ότι ο αστός αποκτά, είτε ως άτομο είτε ως μέλος μιας κοινότητας, ένα μέρος της υπεραξίας που δεν δημιουργήσε ο ίδιος και είναι σε θέση να επενδύσει (για ακόμα μια φορά είτε ως άτομο είτε ως μέλος μιας κοινότητας) ένα μέρος αυτής της υπεραξίας σε κεφαλαιουχικά αγαθά» (Immanuel Wallerstein Φυλή Έθνος Τάξη. σ 179). Και συνεχίζει: «...τότε πρέπει να ορίσουμε το προλεταριάτο ως την τάξη η οποία παραχωρεί σε άλλους ένα μέρος της υπεραξίας την οποία παράγει». (ο.π σ 184)

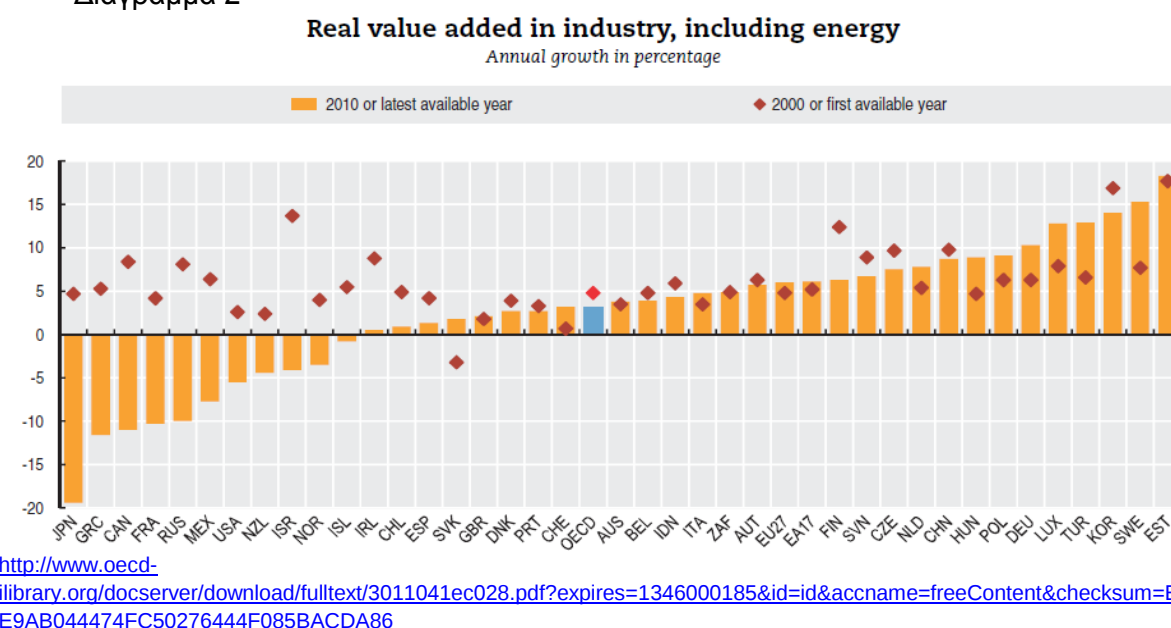
Μετά τους γενικούς ορισμούς για την ταξική κοινωνία και τις τάξεις τόσο γενικά όσο και ιδιαίτερα στον καπιταλισμό, και πριν δούμε άλλα πολύ σημαντικά ζητήματα, ας δούμε τα πραγματολογικά δεδομένα για την ταξική διάρθρωση της ελληνικής κοινωνίας.

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες σημαντικές μεταβολές σημειώθηκαν στην οικονομία με τη μείωση του ειδικού, αλλά και του απόλυτου, ειδικού βάρους της παραγωγής και την αύξηση του τομέα των υπηρεσιών και ιδιαίτερα των χρηματοπιστωτικών. Την ίδια πορεία ακολούθησε και η ελληνική οικονομία και κοινωνία με αποτέλεσμα οι μεταβολές αυτές να έχουν ισχυρή αντανάκλαση στην ταξική σύνθεση της ελληνικής κοινωνίας. Στο επόμενο διάγραμμα βλέπουμε την προστιθέμενη αξία στη βιομηχανία στις χώρες μέλη του ΟΟΣΑ σαν ποσοστό της συνολικής προστιθέμενης αξίας για το 2000 και το 2010 (Διάγραμμα 1) και το ρυθμό μεταβολής της (Διάγραμμα 2).

. Διάγραμμα 1

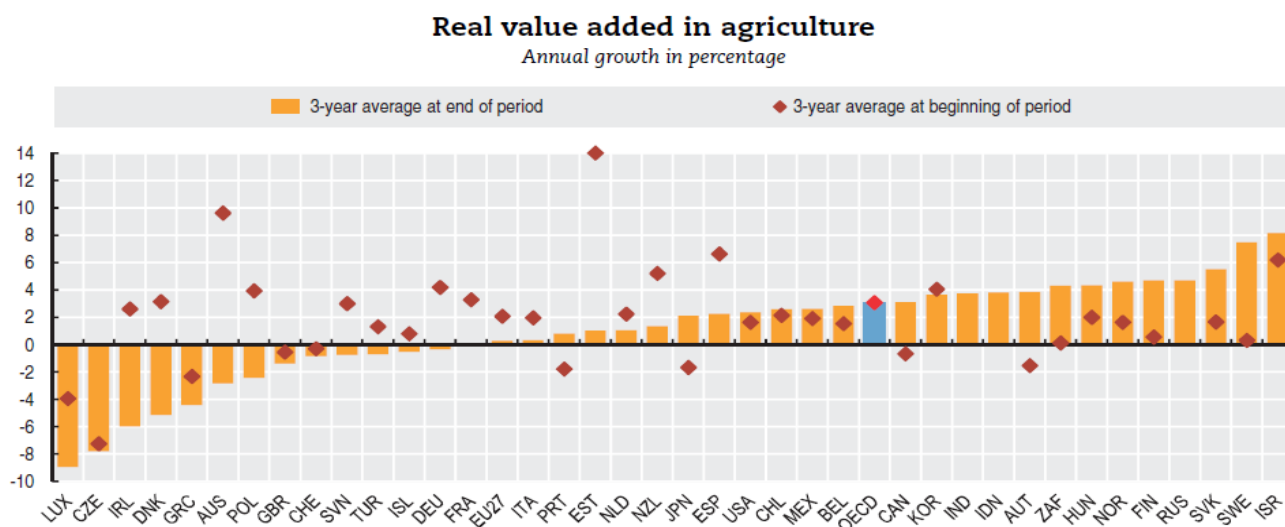

Διάγραμμα 2

Στο διάγραμμα που ακολουθεί βλέπουμε το ρυθμό μεταβολής της πραγματικής προστιθέμενης αξίας στη γεωργία στις χώρες μέλη του ΟΟΣΑ.

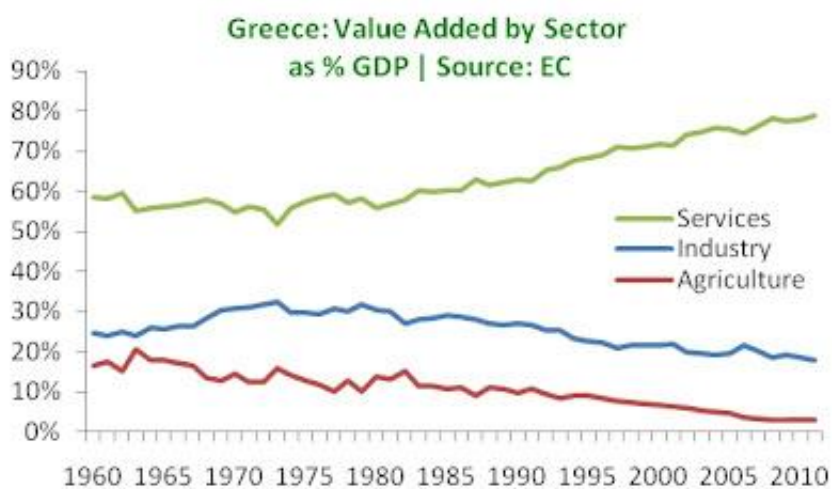
Διάγραμμα 3

<http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/fulltext/3010061ec021.pdf?expires=1312302374&id=id&accname=freeContent&checksum=A10362C9FDC0D574DA3D676A54667776>

Στα διαγράμματα που προηγήθηκαν διαπιστώνουμε πως οι ρυθμοί μείωσης της προστιθέμενης αξίας στην ελληνική οικονομία από τη βιομηχανία και τη γεωργία ήσαν από τους μεγαλύτερους μεταξύ των αναπτυγμένων χωρών μελών του ΟΟΣΑ. Τα παραπάνω αποτυπώνονται στο επόμενο διάγραμμα όπου φαίνεται πως η καθοριστική περίοδος των παραπάνω μεταβολών ήσαν τα μέσα της δεκαετίας του 1970.

Διάγραμμα 4

<http://www.greekdefaultwatch.com/>

Μέσω των παραπάνω μεταβολών φτάνοντας στο 2009 η κατάσταση στην ΕΕ όσον αφορά την προστιθέμενη αξία ανά οικονομική κατηγορία και ανά χώρα διαμορφώθηκε όπως δείχνει ο πίνακας που ακολουθεί.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Table 4.3: Gross value added by industry, % of total gross value added, 2009

	Agriculture, hunting, forestry and fishing	Total industry (excluding construc- tion)	Construction	Trade, transport and communication services	Financial services and business activities	Other services
European Union (EU-27)	1.7	18.1	6.3	20.8	29.1	24
Euro area (EA-16)	1.6	17.8	6.4	20.7	29.3	24.2
Belgium (BE)	0.6	16.7	5.2	21.7	30.3	25.3
Bulgaria (BG)	6	21.8	8.6	22.8	24.6	16.2
Czech Republic (CZ)	:	:	:	:	:	:
Denmark (DK)	1.1	17.3	5	19.5	27.4	29.8
Germany (DE)	0.8	22.1	4.5	17.5	31.1	24
Estonia (EE)	2.7	19.5	6.8	25.2	24.7	21.1
Ireland (IE)	1.4	23.9	8.5	17.5	28.7	20
Greece (EL)	3.8	p 11.8	p 4.5	p 33.5	p 19.8	p 26.6
Spain (ES)	2.4	15.1	10.7	25	23.7	22.9
France (FR)	1.7	12.4	6.4	19	33.7	26.7
Italy (IT)	1.8	18.8	6.3	22.2	28.8	22.1
Cyprus (CY)	2.1	9.6	9	25.9	28.1	25.3
Latvia (LV)	3.1	13.6	6.5	28	26.7	22.1
Lithuania (LT)	4.2	20.4	6.3	32	16.3	20.8
Luxembourg (LU)	0.3	8.2	5.7	19.4	49.4	17
Hungary (HU)	3	24.9	4.8	21.2	23.6	22.5
Malta (MT)	1.9	15.7	3.4	23.8	24.1	31
Netherlands (NL)	1.6	17.9	6	20.2	28.5	25.9
Austria (AT)	1.5	22.1	7.5	22.9	24	22.1
Poland (PL)	3.6	23	7.5	27.1	20.2	18.6
Portugal (PT)	2.3	16.7	5.6	24	22.9	28.6
Romania (RO)	7	26.4	10.9	23.6	16.8	15.4
Slovenia (SI)	2.1	23.8	7.6	22.1	23	21.4
Slovakia (SK)	2.6	25.5	8.8	24.3	21.9	16.9
Finland (FI)	2.6	21.6	6.7	18.4	25.6	25.2
Sweden (SE)	1.7	19.7	5.4	20.2	24.9	28.1
United Kingdom (UK)	0.9	16.2	5.8	20.2	33.1	23.8
Iceland (IS)	:	:	:	:	:	:
Norway (NO)	1	35.8	5.1	16	19.6	22.4
Switzerland (CH)	1.1	22	5.7	22.8	22.3	26.1
Croatia (HR)	:	:	:	:	:	:
FYR of Macedonia (MK)	:	:	:	:	:	:
Turkey (TR)	9.1	20.8	4.2	29.3	24.2	12.5

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-GK-10-001/EN/KS-GK-10-001-EN.PDF

Μια και η οικονομία άλλαζε δραματικά και ραγδαία μεταβαλλόταν και κατανομή των εργαζόμενων στους διάφορους οικονομικούς κλάδους. Πριν προχωρήσουμε στην παράθεση των δεδομένων για την κατανομή των εργαζόμενων ανά οικονομικό κλάδο ας δούμε στον επόμενο πίνακα το ποσοστό απασχόλησης για την ηλικιακή ομάδα 15-64 ετών, 2001-2011 (%)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU-27	62.6	62.4	62.6	63.0	63.4	64.4	65.3	65.8	64.5	64.1	64.3
Euro area	62.1	62.3	62.6	63.1	63.6	64.6	65.5	65.9	64.5	64.1	64.2
Belgium	59.9	59.9	59.6	60.3	61.1	61.0	62.0	62.4	61.6	62.0	61.9
Bulgaria	49.7	50.6	52.5	54.2	55.8	58.6	61.7	64.0	62.6	59.7	58.5
Czech Republic	65.0	65.4	64.7	64.2	64.8	65.3	66.1	66.6	65.4	65.0	65.7
Denmark	76.2	75.9	75.1	75.7	75.9	77.4	77.0	77.9	75.3	73.3	73.1
Germany (1)	65.8	65.4	65.0	65.0	65.5	67.2	69.0	70.1	70.3	71.1	72.5
Estonia	61.0	62.0	62.9	63.0	64.4	68.1	69.4	69.8	63.5	61.0	65.1
Ireland	65.8	65.5	65.5	66.3	67.6	68.7	69.2	67.6	62.2	60.1	59.2
Greece	56.3	57.5	58.7	59.4	60.1	61.0	61.4	61.9	61.2	59.6	55.6
Spain (1)	57.8	58.5	59.8	61.1	63.3	64.8	65.6	64.3	59.8	58.6	57.7
France	62.8	63.0	63.9	63.7	63.7	63.6	64.3	64.8	64.0	63.8	63.8
Italy (2)	54.8	55.5	56.1	57.6	57.6	58.4	58.7	58.7	57.5	56.9	56.9
Cyprus	67.8	68.6	69.2	68.9	68.5	69.6	71.0	70.9	69.9	69.7	68.1
Latvia	58.6	60.4	61.8	62.3	63.3	66.3	68.3	68.6	60.9	59.3	61.8
Lithuania	57.5	59.9	61.1	61.2	62.6	63.6	64.9	64.3	60.1	57.8	60.7
Luxembourg	63.1	63.4	62.2	62.5	63.6	63.6	64.2	63.4	65.2	65.2	64.6
Hungary	56.2	56.2	57.0	56.8	56.9	57.3	57.3	56.7	55.4	55.4	55.8
Malta	54.3	54.4	54.2	54.0	53.9	53.6	54.6	55.3	55.0	56.1	57.6
Netherlands (3)	74.1	74.4	73.6	73.1	73.2	74.3	76.0	77.2	77.0	74.7	74.9
Austria (2)	68.5	68.7	68.9	67.8	68.6	70.2	71.4	72.1	71.6	71.7	72.1
Poland	53.4	51.5	51.2	51.7	52.8	54.5	57.0	59.2	59.3	59.3	59.7
Portugal (4)	69.0	68.8	68.1	67.8	67.5	67.9	67.8	68.2	66.3	65.6	64.2
Romania (5)	62.4	57.6	57.6	57.7	57.6	58.8	58.8	59.0	58.6	58.8	58.5
Slovenia	63.8	63.4	62.6	65.3	66.0	66.6	67.8	68.6	67.5	66.2	64.4
Slovakia	56.8	56.8	57.7	57.0	57.7	59.4	60.7	62.3	60.2	58.8	59.5
Finland	68.1	68.1	67.7	67.6	68.4	69.3	70.3	71.1	68.7	68.1	69.0
Sweden (1)	74.0	73.6	72.9	72.1	72.5	73.1	74.2	74.3	72.2	72.7	74.1
United Kingdom	71.4	71.4	71.5	71.7	71.7	71.6	71.5	71.5	69.9	69.5	69.5
Iceland			83.3	82.3	83.8	84.6	85.1	83.6	78.3	78.2	78.5
Norway	77.2	76.8	75.5	75.1	74.8	75.4	76.8	78.0	76.4	75.3	75.3
Switzerland (3)	79.1	78.9	77.9	77.4	77.2	77.9	78.6	79.5	79.0	78.6	79.3
Croatia		53.4	53.4	54.7	55.0	55.6	57.1	57.8	56.6	54.0	52.4
FYR of Macedonia						39.6	40.7	41.9	43.3	43.5	43.9
Turkey						44.6	44.6	44.9	44.3	46.3	48.4
Japan	68.8	68.2	68.4	68.7	69.3	70.0	70.7	70.7	70.0	70.1	70.3
United States	73.1	71.9	71.2	71.2	71.5	72.0	71.8	70.9	67.6	66.7	66.6

(1) Break in series, 2005.

(2) Break in series, 2004.

(3) Break in series, 2010.

(4) Break in series, 2011.

(5) Break in series, 2002.

Source: Eurostat (online data code: lfsi_emp_a)

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Employment_statistics

Ο πίνακας 2 μας αποκαλύπτει πως το ποσοστό των εργαζόμενων στην Ελλάδα ήταν από τα χαμηλότερα μεταξύ των αναπτυγμένων χωρών της ΕΕ φτάνοντας στο μέγιστό του στο 61,9 κατά το 2008. Ο μέσος όρος της ΕΕ ανερχόταν κατά το ίδιο έτος στο 65,8 και της ευρωζώνης στο 65,9 ενώ στις ΗΠΑ το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 70,9 και στην Ιαπωνία 70,7. Τα παραπάνω αποκαλύπτουν το σημαντικό πρόβλημα ανεργίας που αντιμετώπιζε πάντα ο Έλληνας εργαζόμενος. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ τα δεδομένα του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα δίνονται στον επόμενο πίνακα.

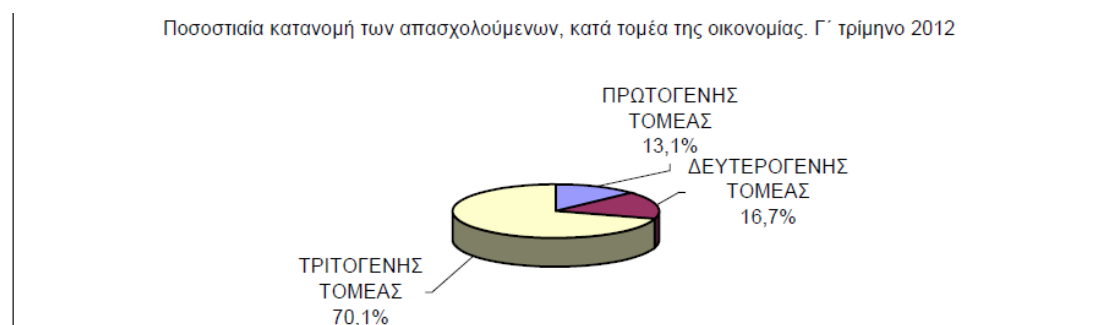
ΠΙΝΑΚΑΣ 3

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Total labour force,('000)	4.617,20	4.581,60	4.652,20	4.728,40	4.823,20	4.849,00	4.880,00	4.917,90	4.939,70	4.974,50	5.021,00	
Total employment,('000)	4.097,90	4.103,20	4.190,20	4.286,60	4.330,50	4.382,00	4.453,00	4.519,90	4.582,50	4.531,90	4.427,00	4.156,30
Civilian employment in agriculture,('000)	712,9	661,3	648,3	655,5	545,6	544	536	522,4	518,7	529,6	551,7	509,8
Civilian employment in industry,('000)	926,1	945	954,7	965,8	973,5	983	981	1.011,40	1.022,20	957	886,4	740,4
Civilian employment in services,('000)	2.458,90	2.496,90	2.587,20	2.665,20	2.811,40	2.855,00	2.936,00	2.986,10	3.041,60	3.045,30	2.988,90	2.906,20
Self-employment,('000)	1.719,20	1.636,90	1.644,90	1.670,60	1.584,30	1.597,00	1.618,00	1.623,50	1.607,70	1.609,80	1.573,10	1.510,50

http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=ALFS_SUMTAB

Στο διάγραμμα 5 βλέπουμε την ποσοστιαία κατανομή των εργαζόμενων ανά οικονομικό κλάδο όπως δίνονται από την ΕΛΣΤΑΤ.

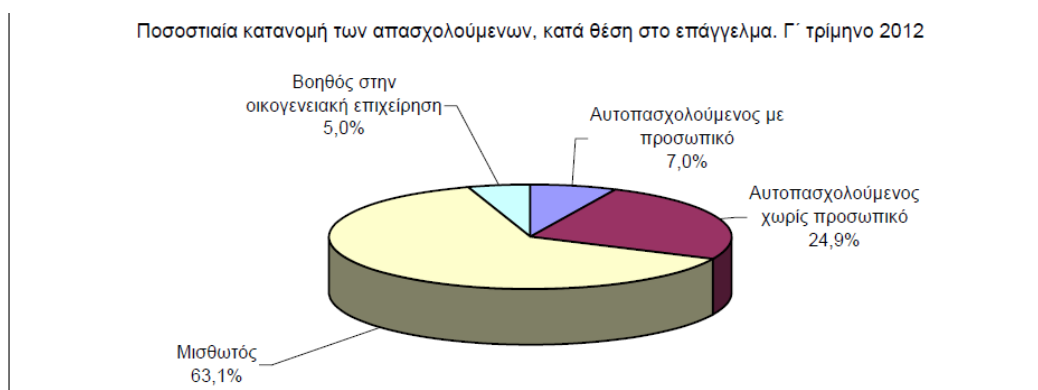
Διάγραμμα 5

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO01_DT_QQ_03_2012_01_F_GR.pdf

Από το διάγραμμα 5 βλέπουμε πως ο τριτογενής τομέας απασχολεί το 70% των εργαζόμενων. Είναι επομένως ιδιαίτερα διογκωμένος με το δευτερογενή τομέα να απασχολεί ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό εργαζόμενων. Παράλληλα διαπιστώνουμε, μέσα από το επόμενο διάγραμμα πως το 63% των εργαζόμενων είναι μισθωτοί ενώ ένα σημαντικό ποσοστό είναι αυτοαπασχολούμενοι με το ποσοστό τους να ανέρχεται στο 37%.

Διάγραμμα 6

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO01_DT_QQ_03_2012_01_F_GR.pdf

Στο διάγραμμα 7 που ακολουθεί βλέπουμε την συνεισφορά των διαφόρων κλάδων της ελληνικής οικονομίας σε ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και τον αριθμό αλλά και το ποσοστό των εργαζόμενων σε αυτούς.

Διάγραμμα 7

Η συνεισφορά των κλάδων της Ελληνικής οικονομίας σε Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία και απασχόληση ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

	Άμεση ΑΠΑ ανά κλάδο Δις. € 2010	% επί του συνόλου	Άμεση Απασχόληση 000', 2010	% επί του συνόλου	
'Κλάδοι Παραγωγής' €125 δις.	Λιανικό και Χονδρικό Εμπόριο ¹	38	19%	783	18%
	Μεταποίηση ²	17	8%	492	11%
	Τουρισμός	14	7%	356	8%
	Ενέργεια ³	9	4%	49	1%
	Αγροτική Παραγωγή	9	4%	551	13%
	Ναυτιλία	8	4%	53	1%
	Υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις	7	3%	292	7%
	Ταχυδρομεία και τηλεπικοινωνίες	6	3%	48	1%
	Υπηρεσίες κοινής Ωφέλειας (πλην ενέργειας)	6	3%	93	2%
	Υπέργειες μεταφορές	5	2%	147	3%
	Άλλα	6	3%	185	4%
'Κλάδοι Κόστους Παραγωγής' €45 δις.	Δημόσια Διοίκηση	18	9%	370	8%
	Παιδεία	15	7%	310	7%
	Υγεία	12	6%	228	6%
'Κλάδοι Λογιστικής Απόδοσης Αξίας' €20 δις.	Κτηματομεσιτικά/ ανάπτυξη ακινήτων	20	10%	6	~0%
'Κλάδοι Έμμεσης Ζήτησης'	Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες	9	5%	116	3%
	Κατασκευές	7	3%	319	7%

¹ Εξαιρώντας το λιανικό εμπόριο καυσίμων

² Εξαιρώντας τη βιομηχανική παραγωγή φαρμάκων και τη ναυπήγηση πλοίων

³ Εξόρυξη, επεξεργασία και λιανική πώληση καυσίμων - ηλεκτρισμός

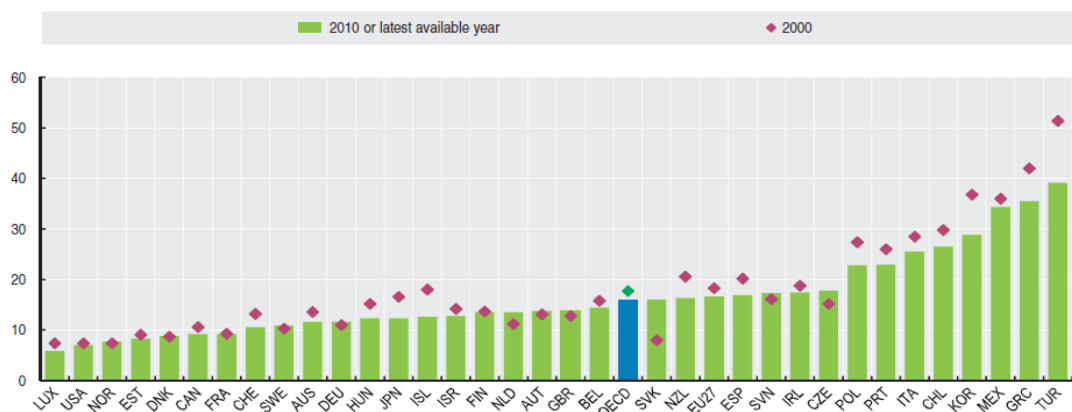
http://www.sev.org.gr/Uploads/pdf/Greece_10_Years_Ahead_Executive_summary_Greek_version_small.pdf

Σαν αποτέλεσμα της ιδιαίτερης ιστορικής διαδρομής της Ελλάδας αλλά και της θέσης του ελληνικού κεφαλαίου και της ελληνικής οικονομίας στον παγκόσμιο καταμερισμό στην Ελλάδα οι αυτοαπασχολούμενη κατέχουν ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά μεταξύ των αναπτυγμένων χωρών. Μόνο η Τουρκία την ξεπερνά όπως βλέπουμε και στο επόμενο διάγραμμα.

Διάγραμμα 8

Self-employment rates: total

As a percentage of total employment

<http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/fulltext/3011041ec061.pdf?expires=1346000721&id=id&accname=freeContent&checksum=156C2E22978C74727E7A6A7D36F6641E>

Από το διάγραμμα 6 προκύπτει αρχικά το συμπέρασμα πως τα 2/3 των εργαζόμενων στην Ελλάδα είναι μισθωτοί επομένως κατά τεκμήριο ανήκουν στην εργατική τάξη αλλά αυτό δεν αρκεί για να κατανοήσουμε πραγματικά την ταξική θέση αυτών των μισθωτών. Πολύ περισσότερο δε δεν μπορούμε να και το τι συμβαίνει στο πεδίο της συνείδησης. Θα πρέπει να προχωρήσουμε σε βαθύτερη ανάλυση για να οδηγηθούμε σε κάποια συμπεράσματα. Στον επόμενο πίνακα βλέπουμε τον αριθμό των εργαζόμενων ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Πίνακας 4. Απασχολούμενοι ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας²

Σε χιλιάδες

Κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας (ΣΤΑΚΟΔ – 08)	Γ' Τρίμηνο 2011	Β' τρίμηνο 2012	Γ' Τρίμηνο 2012
Σύνολο	4.079,3	3.793,1	3.739,0
Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία	504,1	494,0	491,5
Ορυχεία και Λατομεία	12,6	10,3	12,7
Μεταποίηση	419,0	359,5	356,9
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	25,4	26,0	27,3
Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	26,3	20,3	22,9
Κατασκευές	241,8	213,5	204,8
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	744,8	679,4	664,6
Μεταφορά και αποθήκευση	196,8	182,7	185,2
Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης	317,4	275,1	296,0
Ενημέρωση και επικοινωνία	70,8	72,2	68,0
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	115,2	122,4	106,1
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	6,3	6,5	6,3
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	213,0	220,5	223,4
Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	74,4	72,3	64,8
Δημόσια διοίκηση και άμυνα. Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	359,0	323,7	327,3
Εκπαίδευση	304,3	306,3	287,6
Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	241,3	230,0	219,9
Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	49,7	41,8	40,6
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	86,4	75,9	77,6
Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	68,2	58,4	54,1
Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	2,6	2,2	1,6

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJO_01_DT_QQ_03_2012_01_F_GR.pdf

Πριν προχωρήσουμε στην εξαγωγή συμπερασμάτων πρέπει να θέσουμε ένα εξαιρετικά σημαντικό ζήτημα. Πέρα από την ύπαρξη στον καπιταλισμό των δύο βασικών τάξεων πολλά άτομα, και πιθανά η πλειονότητα σε κάποιες κοινωνίες, ανήκουν σε τάξεις και στρώματα διαφορετικά των δύο βασικών ή και έχουν

χαρακτηριστικά που δύσκολα τους κατατάσσουν σε κάποια τάξη. Είναι τα πολυφορεμένα μεσαία στρώματα. Η μεσαία τάξη.

Γύρω από το βασικό δίπολο εργατική-αστική τάξη συσπειρώνονται και έλκονται οι υπόλοιπες τάξεις ανάλογα με τις γενικότερες συνθήκες. Το θεμελιώδες εδώ δεν είναι το που συντελείται ο κύριος όγκος της οικονομικής ή και παραγωγικής δραστηριότητας για να καθοριστούν οι βασικές τάξεις. Ούτε το σχετικό μέγεθός τους είναι εκείνο που καθορίζει το χαρακτήρα του οικονομικού και κοινωνικού συστήματος. Εκείνο που τον καθορίζει είναι το πώς εξασφαλίζεται και από ποιόν η υπεραξία που κάνει την άρχουσα τάξη τέτοια. Η υπεραξία αντλείται από την εργατική τάξη τόσο εντός όσο και εκτός των εθνικών συνόρων. Υπό αυτή την έννοια η εργατική τάξη είναι ο αιμοδότης της αστικής και η πηγή υπεραξίας και υπό αυτή την έννοια χαρακτηρίζεται ως βασική τάξη και όχι λόγω του μεγέθους της υποχρεωτικά.

Μπορούμε εδώ να επισημάνουμε πως στην «καθαρή» μορφή του εργάτη εντάσσονται λιγότερα άτομα από όσα ο απλός ορισμός τους θα ενέτασσε. Ιδιαίτερα στην Ελλάδα είναι συχνό το φαινόμενο των πολλαπλών πηγών εισοδημάτων. Πολλοί εργάτες έχουν ταυτόχρονα εισοδήματα από κάποιον αγροτικό κλήρο, από ενοίκια ή από κάποια τουριστική εκμετάλλευση. Όλα τα παραπάνω κάνουν ακόμη πιο πολύπλοκα τα πράγματα γύρω από την ταξική ένταξη ενώ μπαίνουν σαφέστατα εμπόδιο στην δημιουργία ταξικής συνειδησης. Αυτό δεν είχε ξεφύγει από τον Marx ο οποίος έγραφε:

«...λησμονεί να τονίσει τον διαρκώς αυξανόμενο αριθμό των μεσαίων τάξεων, αυτών που βρίσκονται ανάμεσα στον εργάτη, από το ένα μέρος, και στον κεφαλαιούχο και τον γαιοκτήμονα από το άλλο. Οι μεσαίες τάξεις,... είναι ένα φορτίο που βαραίνει πάνω στην εργατική βάση, που αυξάνουν τη κοινωνική ασφάλεια και δύναμη των ανώτερων τάξεων.» K. Marx . Αναφερόμενος στο Ricardo. Θεωρίες για την Υπεραξία. Αγγλική έκδοση. TSV II.573. MEW XXVI ii.476

Από πολύ νωρίς ο Marx έθεσε δύο σημαντικά ζητήματα γύρω από το ζήτημα των τάξεων και των κοινωνικών διαστρωματώσεων της αστικής κοινωνία. Το πρώτο είναι πως ρητά αναφέρεται η ύπαρξη πολλών τάξεων και στρωμάτων μεταξύ των δύο βασικών, αυτών δηλαδή της αστικής και της εργατικής τάξης. Το δεύτερο είναι πως τονίζει τον ιδιαίτερο κοινωνικό ρόλο των μεσαίων τάξεων σαν έναν από τους βασικούς πυλώνες στήριξης του αστισμού. Και όχι μόνο αυτό. Προβλέπει την πορεία των αστικών κοινωνιών προς την αύξηση του ειδικού βάρους των μεσαίων τάξεων και στρωμάτων.

Ο Marx, στο ίδιο έργο και αναφερόμενος στο Μάλθους, γράφει:

«Η ύψιστη ελπίδα του, που και ο ίδιος τη χαρακτηρίζει ως λίγο ή πολύ ουτοπική, είναι η μάζα της μεσαίας τάξης ν' αναπτυχθεί, και το προλεταριάτο να αποτελέσει μια σταθερά φθίνουσα αναλογία (έστω κι αν αυξάνεται σε απόλυτους αριθμούς) του ολικού πληθυσμού. Αυτή είναι στην πραγματικότητα η πορεία της αστικής κοινωνίας» Θεωρίες για την Υπεραξία.. Αγγλική έκδοση. TSV III.63.

Οι παραπάνω θέσεις του Marx είναι ιδιαίτερα σημαντικές για την κατανόηση τόσο της πολιτικής και κοινωνικής πραγματικότητας της κάθε χώρας όσο και για την τακτική των πολιτικών κομμάτων. Το πρόβλημα είχε εντοπιστεί από τον Λένιν που έγραφε:

«Ο καπιταλισμός δεν θα ήταν καπιταλισμός αν το 'καθαρό' προλεταριάτο δεν ήταν περιτριγυρισμένο από ένα σωρό εξαιρετικά πολύμορφους μεταβατικούς τύπους από

τον προλετάριο ως τον μισοπρολετάριο (εκείνον που κατά το μισό βγάζει το ψωμί του πουλώντας την εργατική του δύναμη), από τον μισοπρολετάριο ως τον μικροαγρότη [...] αν μέσα στο ίδιο το προλεταριάτο δεν υπήρχαν διαιρέσεις σε περισσότερο και λιγότερο ανεπτυγμένα στρώματα, διαιρέσεις τοπικές, επαγγελματικές κλπ.» (Λένιν. Ο αριστερισμός παιδική αρρώστια του κομμουνισμού).

Η ταξική πάλη μεταξύ των δύο βασικών τάξεων στον καπιταλισμό δεν αρκεί για να ερμηνεύσει την κοινωνική και οικονομική κατάσταση των κοινωνιών. Ο de Ste Croix διαπιστώνει πως:

«Όλα τα άτομα δεν είναι μέλη μιας και μόνο τάξης: μερικά μπορούν να θεωρηθούν ως μέλη μιας τάξης για ορισμένους λόγους, αν και συνήθως η ιδιότητα του μέλους της μιας απ' αυτές θα είναι κατά πολύ η σημαντικότερη.» G.E.M. Πρόλογος στο: Ο ταξικός αγώνας στον Αρχαίο Ελληνικό Κόσμο. σ 73

Οι τάξεις δεν είναι κάτι στατικό και ιστορικά αμετάβλητο. Η συγκρότησή τους εξαρτάται από την ιστορική διαδρομή κάθε χώρας και κάθε κοινωνίας. Από τον τρόπο και τη μορφή με την οποία ο καπιταλισμός επικράτησε στην κάθε χώρα. Τα όρια επομένως μεταξύ των διαφόρων τάξεων και κοινωνικών στρωμάτων είναι ρευστά και εν πολλοίς αδιάκριτα αν εξαιρέσουμε τις δύο βασικές τάξεις στον καπιταλισμό. Το αποτέλεσμα των παραπάνω με την πολυδιάσπαση των κοινωνιών σε διάφορα κοινωνικά στρώματα αλλά και ανάλογα με τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται μπορούμε να τη δούμε στις δύο μελέτες που ακολουθούν. Η πρώτη με τίτλο Social classes and values in Europe δημοσιεύτηκε στο Portuguese Journal of Social Science Volume 5 Number 2 και τα συμπεράσματά της για τις χώρες της Ευρώπης φαίνονται στον επόμενο πίνακα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

	Entrepreneurs and Executives			Professionals and Managers			Self-employed			Routine Employees			Industrial Workers		
	MW	M	W	MW	M	W	MW	M	W	MW	M	W	MW	M	W
Austria	14.8	8.9	5.9	27.7	13.2	14.6	3.4	1.5	1.9	38.2	13.1	25.1	15.9	11.8	4.1
Belgium	13.4	8.8	4.6	29.1	15.4	13.7	4.8	2.8	2.1	28.1	10.1	17.8	24.6	18.3	6.4
Denmark	13.9	10.1	3.9	30.2	12.9	17.3	1.7	1.1	0.6	29.6	7.2	22.3	24.6	20.0	4.6
France	10.0	7.5	2.6	30.3	15.1	15.3	4.1	2.2	1.9	34.8	8.7	26.1	20.8	15.1	5.7
Finland	12.5	8.4	4.1	26.3	11.2	15.1	7.4	3.9	3.6	27.7	5.1	22.6	26.1	19.9	6.1
Germany	12.8	8.5	4.3	29.0	11.9	17.1	3.0	1.3	1.7	30.7	7.7	22.9	24.6	19.2	5.5
Greece	18.8	13.4	5.4	11.1	5.5	5.6	23.5	12.1	11.4	24.0	8.4	15.5	22.7	13.5	9.2
Ireland	16.9	10.9	5.9	7.3	7.5	9.8	8.4	7.0	1.5	36.8	8.1	28.6	20.7	14.3	6.4
Italy	20.6	13.9	6.7	18.3	8.4	9.9	8.8	4.5	4.4	28.6	9.8	18.9	23.6	15.3	8.3
Luxembourg	14.3	9.1	5.1	28.3	12.5	15.7	1.6	0.7	0.9	35.8	10.1	25.7	20.0	17.6	2.4
Netherlands	16.3	11.6	4.7	38.3	14.8	23.5	0.5	0.1	0.4	29.7	8.1	21.6	15.2	12.4	2.8
Portugal	14.1	9.9	4.2	13.2	5.5	7.6	8.5	3.5	5.1	30.5	8.1	22.4	33.7	20.8	12.9
Spain	9.4	6.2	3.2	18.3	9.9	8.4	9.5	5.4	4.1	27.2	7.2	20.0	35.5	25.8	9.7
Sweden	11.0	8.0	3.0	31.5	15.1	16.4	3.6	2.5	1.1	34.3	8.6	25.6	19.6	16.6	3.0
United Kingdom	16.9	12.4	4.6	20.8	9.2	11.6	4.2	3.3	0.9	37.7	9.9	27.8	20.4	14.3	6.1
EU15	14.4	9.8	4.5	24.6	11.2	13.4	6.2	3.4	2.8	31.6	8.7	22.9	23.2	17.0	6.2
Czech Republic	10.9	7.3	3.6	23.6	9.5	14.1	3.1	2.7	0.4	23.1	6.8	16.4	39.3	24.3	14.9
Hungary	13.9	8.2	5.7	16.5	5.8	10.7	5.0	3.3	1.7	23.4	5.1	18.3	41.2	26.5	14.7
Israel	17.4	12.5	4.8	37.6	13.4	24.2	2.3	1.5	0.8	29.5	9.4	20.1	13.3	10.7	2.6
Norway	9.9	7.1	2.8	31.2	15.2	16.1				35.0	9.6	25.4	23.9	21.3	2.5
Poland	14.5	9.2	5.3	17.0	5.1	11.8	14.5	7.2	7.3	20.8	5.3	15.5	33.2	23.5	9.7
Slovenia	9.6	6.1	3.5	26.3	10.9	15.4	2.7	1.9	0.8	26.8	8.8	17.9	34.5	21.5	13.0
Switzerland	17.1	11.0	6.1	31.9	15.8	16.1	5.8	3.2	2.6	28.9	7.3	21.6	16.3	12.7	3.7
ESS Total	14.2	9.7	4.4	24.3	10.7	13.6	6.0	3.3	2.7	30.5	8.3	22.3	25.0	17.9	7.0

http://ess.cies.iscte.pt/content/documents/socialclassesandvaluesineurope_almeida_machado_costa_2006.pdf

Η δεύτερη είναι αυτή των Håkon Leiulfstrud, Ivano Bison & Erling Solheim από τα πανεπιστήμια Norwegian University of science and technology και Universita Degli Stundi di Trento και με τίτλο SOCIAL CLASS IN EUROPE II. The European Social Survey 2002-2008 όπου και παρουσιάζονται διαφορετικά μοντέλα ταξινόμησης των τάξεων. Στους επόμενους πίνακες βλέπουμε την κατάταξη στην οποία προχώρησαν τέσσερις από τους μελετητές.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Table 2.5. Class scheme Wright Decision Making for ESS2

Country		Self empl w/10+ empl.	Self empl w/1-9 empl.	Self empl who empl.	Expert managers	Expert supervisors	Experts	Skilled managers	Skilled supervisors	Skilled workers	Low skilled managers	Low skilled supervisors	Low skilled workers	Total	
														%	N
Austria		,4	5,2	6,9	,7	1,3	3,8	2,4	4,8	23,0	3,6	8,2	39,6	100,0	965
Belgium		,6	4,0	8,4	3,3	3,9	5,3	2,7	6,9	27,3	2,1	5,6	29,9	100,0	817
Switzerland		,8	6,8	7,9	2,7	4,0	5,3	4,8	10,2	20,7	2,0	6,3	28,5	100,0	1113
Czech Republic		,6	2,7	6,6	1,1	1,9	3,9	,9	3,1	31,3	,5	2,3	44,9	100,0	1150
Germany		,6	5,8	6,6	2,4	3,8	6,0	3,1	8,2	29,8	1,1	4,6	28,0	100,0	1204
Denmark		1,9	4,4	4,2	3,9	4,7	7,5	7,6	10,4	17,7	3,2	10,2	24,3	100,0	787
Estonia		1,1	3,8	4,4	1,4	1,5	7,7	2,0	4,0	25,3	,5	3,3	44,9	100,0	944
Spain		1,0	6,5	11,7	1,9	4,6	7,8	2,9	3,4	18,0	1,3	5,1	35,8	100,0	751
Finland		,9	4,1	8,6	3,1	4,2	7,1	4,7	8,0	20,7	1,4	7,2	30,0	100,0	1016
United Kingdom		,8	4,1	10,1	2,3	5,3	6,7	5,0	9,1	16,2	1,2	5,0	34,1	100,0	859
Greece		,7	9,5	23,9	1,2	1,4	2,8	1,9	3,1	18,2	2,4	2,4	32,4	100,0	864
Ireland		,8	5,7	9,2	1,9	3,8	6,3	3,6	5,9	21,0	1,6	4,9	35,3	100,0	1022
Iceland		,9	7,6	6,1	5,5	2,7	4,3	8,5	8,2	16,1	4,6	9,1	26,4	100,0	329
Luxembourg		1,1	5,2	1,7	1,7	3,5	5,1	2,6	5,6	27,0	2,0	4,8	39,7	100,0	777
Netherlands		,9	4,0	6,4	4,3	4,0	8,3	4,1	9,2	24,2	1,9	6,3	26,3	100,0	852
Norway		,5	4,0	7,0	2,8	4,8	4,4	10,7	11,2	16,7	4,1	8,7	25,0	100,0	1038
Poland		1,0	4,8	15,3	,9	1,9	3,1	2,5	6,5	27,6	,5	2,2	33,7	100,0	723
Sweden		1,4	3,5	6,9	1,9	4,6	8,4	3,8	8,0	19,5	2,0	8,5	31,4	100,0	1091
Slovenia		,2	5,7	3,4	,9	4,1	8,0	2,3	8,3	32,3	,5	4,1	30,0	100,0	436
Slovakia		,6	3,7	8,7	1,6	2,2	7,0	2,5	4,7	30,0	,9	4,5	33,6	100,0	643
Turkey		,5	7,9	22,4		1,0	3,2	1,3	2,4	20,7	1,0	3,2	36,3	100,0	451
Ukraine		,3	2,1	1,4	1,6	1,2	8,1	2,6	4,8	40,7	1,6	2,3	33,3	100,0	728

Notes: ESS round 1 Weight: dweight Filter: age 18-64 and mnactic=1

<http://www.svt.ntnu.no/iss/ESSReport2010.pdf>

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Table 1.2. Class scheme EGP (Trento version) for ESS1

		EGP Class scheme: trento version										Total		
		I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	VIIa	VIIb	IVc	%	N
Country	Austria	11,9	19,6	21,7	16,5	3,6	2,1	3,8	8,1	8,1	,6	4,0	100,0	1196
	Belgium	16,5	24,1	5,9	14,5	3,9	3,3	4,5	13,2	12,0	,6	1,5	100,0	880
	Switzerland	20,4	20,5	15,4	12,0	4,2	3,7	5,5	9,1	4,8	1,4	3,0	100,0	1071
	Czech Republic	7,4	20,1	12,8	8,1	4,1	4,9	4,8	17,1	16,7	3,1	,9	100,0	563
	Germany	11,1	22,8	18,9	9,3	3,6	3,1	4,7	14,0	11,0	,6	,9	100,0	1306
	Denmark	14,7	23,3	12,0	13,2	2,7	1,9	4,1	12,7	13,0	1,1	1,4	100,0	853
	Spain	8,3	20,9	4,6	12,0	5,2	5,1	2,6	12,9	20,9	4,4	3,1	100,0	694
	Finland	14,4	22,7	7,3	12,2	3,2	2,7	1,9	14,8	13,9	1,6	5,2	100,0	1038
	United Kingdom	21,0	17,8	13,0	15,3	2,1	4,3	4,2	8,8	11,7	1,0	,7	100,0	1005
	Greece	8,4	11,5	6,9	10,8	8,6	12,0	1,3	12,5	12,3	1,2	14,7	100,0	1001
	Hungary	10,8	15,9	7,8	8,7	6,1	5,8	2,9	16,2	20,6	3,3	2,0	100,0	693
	Ireland	17,5	17,3	8,3	14,8	5,9	3,5	4,6	8,7	11,8	,8	6,8	100,0	1000
	Israel	24,4	28,2	12,3	8,1	4,8	2,3	3,5	6,3	8,8	,6	,8	100,0	1025
	Italy	7,3	17,3	13,0	9,6	13,7	5,5	3,5	9,3	15,4	1,3	4,2	100,0	547
	Luxembourg	16,3	25,5	11,5	9,8	3,3	1,7	5,1	8,9	15,2	1,6	1,1	100,0	566
	Netherlands	20,6	32,8	11,7	6,4	4,5	1,0	5,4	8,6	7,1	,8	1,0	100,0	1079
	Norway	17,9	27,9	11,0	17,0			5,5	11,1	8,5	1,1		100,0	1099
	Poland	10,7	17,8	9,3	5,7	3,9	4,9	3,8	15,1	15,7	,9	12,1	100,0	826
	Portugal	8,9	11,0	12,3	7,3	7,8	7,7	3,0	16,8	21,0	1,0	3,3	100,0	709
	Sweden	16,1	28,9	8,6	15,7	2,4	2,6	2,9	10,6	10,3	,7	1,3	100,0	1155
	Slovenia	14,2	18,4	13,9	8,2	5,3	1,5	7,2	15,6	12,2	1,9	1,5	100,0	583

Notes: ESS round 1 Weight: dweight Filter: age 18-64 and mnactic=1

Table 2. EGP Classes

I	<i>Service class I</i> (higher-grade professionals, administrators, and officials; managers in large industrial establishments; large proprietors). Salariat (top class).
II	<i>Service class II</i> (lower-grade professionals, administrators, and officials; higher grade technicians; managers in small industrial establishments; supervisors of non-manual employees). Salariat (top class).
IIIa	<i>Routine non-manual</i> (routine non-manual employees, higher grade - administration and commerce). Intermediate class.
IIIb	<i>Routine non-manual employees</i> , lower grade (sales and services). Intermediate class in original EGP model. Modified labour contract and associated with the working class in Goldthorpe's contract theoretical model.
IVa	<i>Self-empl with employees</i> (small proprietors, artisans, etc, with employees). Intermediate class.
IVb	<i>Self-empl with no employees</i> (small proprietors, artisans, etc, with no employees). Intermediate class.
IVc	<i>Self-empl. Farmers etc</i> (farmers and small holders; other self-employed workers in primary production). Intermediate class. In some applications located in a separate agrarian strata with agricultural workers (VIIb).
V	<i>Manual supervisors/Lower grade technicians</i> (lower grade technicians; supervisors of manual workers). At the bottom of intermediate class. Sometimes merged together with the working class in the original model. Mixed contract relation in Goldthorpe's contract theory, albeit part of an intermediate class.
VI	<i>Skilled workers</i> . Working class.
VIIa	<i>Unskilled workers</i> (not in agriculture, etc). Working class.
VIIb	<i>Farm labours</i> (agricultural and other workers in primary production). Working class. In some applications located in separate agrarian strata with farmers (IVc).

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Table 2.1. Class scheme European ESeC for ESS2

		European ESeC									Total	
		Large employers, higher mgrs/prof	Lower mgrs/prof, higher sup/techn	Intermediate occupations	Small employers & self-employed (non-agr)	Small employers & self-employed (agrarian)	Lower supervisors and technicians	Lower sales and service	Lower technical	Routine	%	N
Country	Austria	6,9	28,5	17,4	6,2	2,3	11,8	11,2	5,8	9,9	100,0	1014
	Belgium	14,4	27,8	9,3	8,8	,5	10,0	8,2	7,6	13,6	100,0	832
	Switzerland	13,6	27,4	12,1	7,4	3,6	13,5	6,6	6,8	9,0	100,0	1145
	Czech Republic	6,8	19,8	11,1	10,1	,4	6,6	11,2	11,8	22,2	100,0	1253
	Germany	13,3	28,4	11,4	7,2	,6	10,1	8,2	9,6	11,1	100,0	1220
	Denmark	17,5	27,3	9,9	6,4	,6	12,4	8,3	5,4	12,4	100,0	800
	Estonia	11,5	18,9	5,9	5,7	1,1	7,5	9,4	15,2	24,8	100,0	965
	Spain	14,6	14,1	11,2	13,4	1,8	9,3	9,2	9,1	17,3	100,0	795
	Finland	16,6	21,2	7,8	7,8	3,2	4,9	13,1	11,0	14,5	100,0	1029
	United Kingdom	15,8	21,6	9,5	10,3	1,3	11,6	11,5	4,0	14,3	100,0	877
	Greece	9,4	11,6	9,5	17,0	11,7	7,7	8,5	8,5	16,2	100,0	896
	Ireland	11,8	24,5	7,7	7,4	5,1	10,1	12,1	8,5	12,7	100,0	1069
	Iceland	14,3	24,0	8,6	7,7	1,4	20,0	9,7	5,1	9,1	100,0	350
	Luxembourg	12,3	25,2	10,4	4,3	,9	13,3	7,6	8,6	17,4	100,0	799
	Netherlands	18,3	32,4	7,3	6,5	1,0	12,8	9,1	4,9	7,7	100,0	866
	Norway	11,6	28,0	10,3	6,9	2,2	14,9	11,4	6,2	8,5	100,0	1053
	Poland	6,7	18,9	7,7	9,3	9,6	11,0	8,9	12,8	15,3	100,0	751
	Sweden	17,1	21,1	10,6	6,0	1,4	9,5	13,7	7,2	13,4	100,0	1108
	Slovenia	11,8	22,4	7,5	6,0	,7	20,5	4,8	12,3	13,9	100,0	584
	Slovakia	11,2	24,1	6,8	10,1	,4	10,4	5,7	12,8	18,4	100,0	680
	Turkey	7,3	11,9	5,6	17,0	11,3	6,0	7,7	11,0	22,3	100,0	477
	Ukraine	10,3	26,0	5,0	4,3		9,3	9,6	12,8	22,6	100,0	773

Notes: ESS round 2 Weight: dweight Filter: age 18-64 and mnact=1

<http://www.svt.ntnu.no/iss/ESSReport2010.pdf>

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Table 2.4. Class scheme Esping-Andersen for ESS2

		ESP Class Schema														Total	
		Manager I Hi. serv.	Man. II Self-emp. 1-3 emp.	Self-emp. 0 emp.	Prof.	Techn-icians	Semi-prof	Skilled servants	Unskilled servants	Clerical occupations	Sales occupations	Skilled manual workers	Unskilled manual workers	Farm workers	Farmers	%	N
Country	Austria	2,3	1,6	,9	6,9	6,4	14,3	4,3	7,2	29,1	9,1	9,5	5,4	,7	2,4	100,0	1010
	Belgium	8,3	3,3	3,3	7,1	8,7	12,8	5,2	6,5	15,7	5,4	12,2	9,2	,4	1,8	100,0	827
	Switzerland	5,8	4,3	,9	13,1	7,2	9,6	4,7	8,5	14,1	9,8	13,0	3,2	1,2	4,7	100,0	1143
	Czech Republic	3,6	3,5	2,3	5,2	6,2	8,3	7,2	6,1	16,6	8,5	16,3	14,2	1,6	,4	100,0	1216
	Germany	6,7	3,8	,6	13,7	5,2	12,4	4,9	6,7	16,5	8,0	14,1	5,3	1,4	,6	100,0	1217
	Denmark	10,0	3,6	1,6	11,8	5,9	14,9	5,6	11,4	10,8	4,9	10,0	7,2	,9	1,3	100,0	797
	Estonia	7,1	4,4	1,0	12,1	3,1	7,2	1,5	12,0	8,5	7,2	17,6	15,4	1,7	1,5	100,0	962
	Spain	4,1	3,7	2,5	15,4	4,4	2,9	4,0	12,0	14,5	11,0	11,1	10,4	1,9	2,1	100,0	760
	Finland	8,1	2,9	2,7	11,9	4,5	10,7	3,8	15,1	9,2	6,5	10,9	8,3	1,6	3,8	100,0	1022
	United Kingdom	9,6	7,1	3,9	11,0	3,6	7,9	6,2	14,3	12,8	6,4	8,4	6,3	,9	1,6	100,0	867
	Greece	3,9	3,4	2,7	6,1	,8	7,6	5,8	10,6	14,7	12,0	8,4	9,3	1,5	13,2	100,0	881
	Ireland	6,1	5,9	2,3	10,3	2,3	10,1	3,3	8,6	16,0	7,1	12,1	9,1	1,4	5,5	100,0	1064
	Iceland	7,4	3,2	,9	13,2	5,2	11,2	7,7	10,0	13,2	8,3	10,3	3,7	2,3	3,4	100,0	349
	Luxembourg	6,5	2,0	,0	11,9	4,3	9,1	6,0	11,7	16,2	6,0	11,6	8,8	3,4	2,3	100,0	796
	Netherlands	10,3	4,5	1,6	12,8	7,0	12,7	3,8	8,0	15,9	7,7	9,8	3,5	1,3	1,0	100,0	867
	Norway	5,0	4,9	1,6	12,1	4,5	14,1	4,0	12,1	10,8	10,0	12,5	4,4	1,5	2,5	100,0	1045
	Poland	5,8	4,9	2,1	3,7	4,4	8,3	2,6	7,7	10,9	9,7	19,9	8,3	1,8	9,8	100,0	747
	Sweden	3,7	1,9	1,4	17,6	5,0	11,9	5,0	14,4	9,1	8,4	11,9	7,6	,5	1,4	100,0	1106
	Slovenia	4,8	2,7	1,3	11,4	9,0	7,3	6,4	8,4	13,2	3,7	22,2	7,7	1,3	,7	100,0	546
	Slovakia	5,1	5,7	2,6	10,7	6,5	8,6	3,9	6,9	8,3	8,9	17,2	12,8	2,3	,6	100,0	664
	Turkey	1,6	5,1	9,2	5,2	2,3	6,7	2,5	8,8	8,9	7,3	13,6	13,6	1,9	13,5	100,0	472
	Ukraine	6,7	2,5	2,1	8,1	5,5	12,2	7,1	7,9	6,5	6,5	18,1	9,6	6,6	,5	100,0	766

Notes: ESS round 2 Weight: dweight Filter: age 18-64 and mnactic=1

<http://www.svt.ntnu.no/iss/ESSReport2010.pdf>

Ας προσπαθήσουμε τώρα να βγάλουμε τα συμπεράσματά μας για την ταξική διάρθρωση της ελληνικής κοινωνίας μέσα στο θολό τοπίο τόσο του ορισμού των τάξεων αλλά και άλλο τόσο των ασαφών ορίων και κριτηρίων των διαφόρων τάξεων και στρωμάτων. Ας αρχίσουμε από τα ευκολότερα. Πόση είναι η αστική τάξη στην Ελλάδα; Από τις μελέτες που παρουσιάζουν οι Håkon Leiulfstud, Ivano Bison & Erling Solheim, αλλά και με βάση όλα τα στοιχεία που παραθέσαμε, η αστική τάξη στη Ελλάδα ανέρχεται σε 300.000 άτομα περίπου. Στο πλήθος αυτό καταλήγουμε κάνοντας χρήση του ορισμού πως στην αστική τάξη ανήκουν τα άτομα που κατέχουν μέσα παραγωγής ή έχουν θέση διευθυντική και ελέγχου στη διαχείριση και τον έλεγχο του κεφαλαίου. Αυτή είναι η μεγαλοαστική τάξη η οποία συνδέεται και κατέχει τις μεγάλες επιχειρήσεις. Το ποσοστό τους στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό βρίσκεται μεταξύ του 6 και του 8%. Αυτή είναι ουσιαστικά η κυρίαρχη τάξη στην Ελλάδα.

Ας περάσουμε τώρα στη διερεύνηση του μεγέθους των άλλων τάξεων και στρωμάτων. Το διάγραμμα 7 μας φανερώνει πως το 63% του ενεργού πληθυσμού είναι μισθωτοί. Κοντά στα 2,8 εκατομμύρια επομένως κατά τα έτη 2008 και 2009. Μέσα σε αυτούς βρίσκονται και τα άτομα που ανήκουν στην εργατική τάξη. Φυσικά δεν ανήκουν όλοι οι μισθωτοί στην εργατική τάξη. Αρκετά μέλη ακόμη και της αστικής τάξης εμφανίζονται σαν μισθωτοί. Είναι όλοι αυτοί οι οποίοι παίζουν ενεργητικό και αποφασιστικό ρόλο στη διαχείριση και τον έλεγχο του κεφαλαίου. Ας προχωρήσουμε όμως.

Η «καθαρή» εργατική τάξη (πίνακας 3 και διαγράμματα 5, 7 και 8) πρέπει να ανέρχεται γύρω στα 900.000 άτομα συναριθμώντας τους εργαζόμενους στη μεταποίηση, την ενέργεια και τις κατασκευές. Άλλα 900.000 άτομα εργάζονται στους

τομείς των υπηρεσιών. Ιδιαίτερη βαρύτητα έχουν οι τομείς παροχής εστίασης και καταλύματος (296.000), των μεταφορών και αποθηκεύσεων (185.200 άτομα), χρηματοπιστωτικά και διαχείριση ακίνητης περιουσίας (112.000 άτομα). Από αυτούς ένα ποσοστό είναι αυτοαπασχολούμενοι και δεν ανήκουν στην κατηγορία των μισθωτών. Ένα μεγάλο ποσοστό τους όμως εργάζονται σαν μισθωτοί στον τομέα των υπηρεσιών αλλά και του χονδρικού και λιανικού εμπορίου. Ο αριθμός των μισθωτών στο σύνολο των υπηρεσιών που έχουν σχέση εξαρτημένης εργασίας πρέπει να ανέρχεται γύρω στις 700.000 άτομα.

Το σύνολο αυτών των ατόμων ανήκει στην εργατική τάξη γιατί ακόμη κι αν δεν παράγουν άμεσα υπεραξία η εργασία τους ή παίζει έναν ρόλο σημαντικό για την παραγωγή αξίας και υπεραξίας, μεταφορές, επικοινωνίες, πίστη, είτε είναι ενδιάμεσοι φορείς στο μοίρασμα της υπεραξίας μεταξύ των τμημάτων της αστικής τάξης. Το σύνολο επομένως της εργατικής τάξης στην Ελλάδα είναι γύρω στο 1,5 εκατομμύριο άτομα αποτελώντας το 1/3 περίπου του οικονομικά ενεργού πληθυσμού κατά το 2008. Το ποσοστό αυτό βρίσκεται σε συμφωνία και με τα δεδομένα των πινάκων 4 και 5.

Ιδιαίτερη κατηγορία μισθωτών αποτελούν φυσικά οι δημόσιοι υπάλληλοι. Ο αριθμός τους ανέρχεται κατά το 2008 κοντά στους 800.000. Το 2012 ο αριθμός τους είχε μειωθεί στους 670.000 περίπου (http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathbreak_1_03/08/2012_455366). Το σώμα των δημοσίων υπαλλήλων δεν είναι ομοιογενές ταξικά. Ένα σημαντικότερο ποσοστό αυτών σαφώς και δεν έχει τα χαρακτηριστικά εκείνα που μπορούν να τους κατατάξουν στην εργατική τάξη. Το γεγονός της μη παραγωγής υπεραξίας, τουλάχιστον από ένα σημαντικό ποσοστό αυτών, είναι ένα από τα χαρακτηριστικά που δεν επιτρέπουν την ένταξή τους στην εργατική τάξη. Όχι μόνο δεν παράγει υπεραξία αλλά το εισόδημά της προέρχεται από την υπεραξία που αποσπάται από τους άμεσους παραγωγούς. Εκτός αυτού μεγάλα τμήματα των δημοσίων υπαλλήλων αποτελούν τον ταξικό κρατικό μηχανισμό που συνειδητά ή μη προασπίζεται και επιβάλλει τα συμφέροντα της αστικής τάξης παίζοντας σημαντικό ρόλο στην αναπαραγωγή του αστικού συστήματος. .

Στην κατηγορία των υπαλλήλων που βρίσκονται σαφώς στην υπηρεσία του συστήματος και αντλούν το εισόδημά τους ακριβώς γι αυτό ανήκουν τα ανώτερα τμήματα της κρατικής γραφειοκρατίας, οι δικαστές, η αστυνομία και ο στρατός. Αν θελήσουμε να δώσουμε έναν απόλυτο αριθμό αυτών τότε θα καταλήξουμε σε έναν αριθμό κοντά στις 250 με 300 χιλιάδες άτομα. Αυτή η ομάδα μισθωτών βρίσκονται ταξικά απέναντι στην εργατική τάξη ταυτίζοντας τα συμφέροντά τους με αυτά της αστικής τάξης. Ένα μικρό ποσοστό αυτών, ιδιαίτερα ανώτερα τμήματα της γραφειοκρατίας, των δικαστικών, του στρατού και της αστυνομίας ανήκουν στην αστική τάξη.

Το υπόλοιπο τμήμα των εργαζόμενων στο δημόσιο βρίσκονται σε μια ταξικά επαμφοτερίζουσα θέση. Από τη μια το εισόδημά τους προέρχεται από την υπεραξία που αποσπάται τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό παίζοντας και υποβοηθητικό ρόλο στην αναπαραγωγή του συστήματος από την άλλη όμως η εργασία τους συμβάλλει στην παραγωγή αξίας τόσο με έμμεσο όσο και με άμεσο τρόπο. Στην κατηγορία αυτή ανήκει κυρίως η μεγάλη ομάδα των εκπαιδευτικών και των υγειονομικών καθώς και η κατώτερη γραφειοκρατία.

Τα μικροαστικά στρώματα, εκείνο δηλαδή που αποτελεί τη ραχοκοκαλιά των μεσαίων τάξεων, ανέρχεται στο 37% περίπου του ενεργού πληθυσμού δηλαδή γύρω

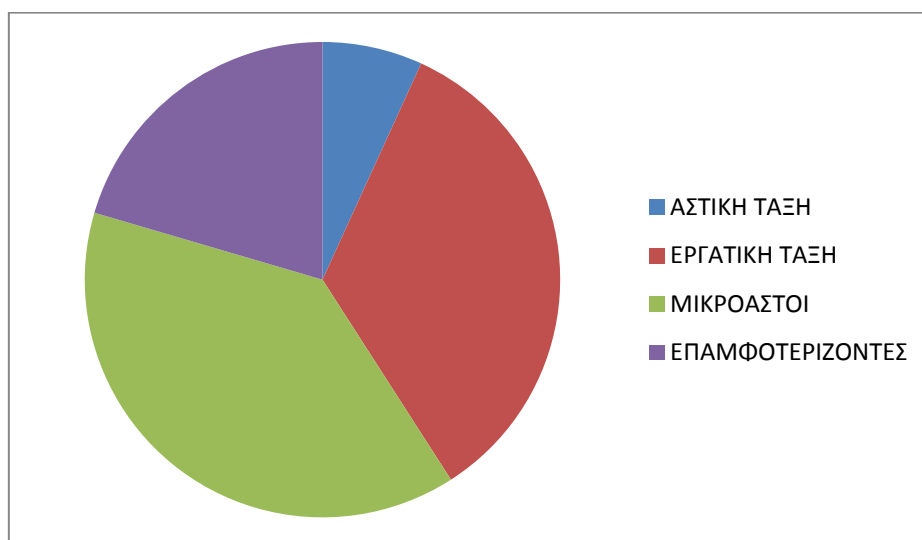
στα 1,7 εκατομμύρια άτομα σύμφωνα με όλα τα στοιχεία που έχουμε παραθέσει. Από αυτούς ο κύριος κορμός είναι οι ασχολούμενοι με το εμπόριο, τις υπηρεσίες, ελεύθεροι επαγγελματίες (664.600) και οι αγρότες (491.500).

Καταλήγουμε επομένως στο επόμενο σχήμα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

ΑΣΤΙΚΗ ΤΑΞΗ	ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΞΗ	ΜΙΚΡΟΑΣΤΟΙ	ΕΠΑΜΦΟΤΕΡΙΖΟΝΤΕΣ
300.000	1.500.000	1.700.000	900.000

Διάγραμμα 9

<http://eparistera.blogspot.gr/>

Με τον όρο επαμφοτερίζοντες εννοώ άτομα που ταξικά βρίσκονται σε ενδιάμεσες θέσεις μεταξύ των τριών άλλων τάξεων. Σε αυτούς ανήκουν μεγάλα τμήματα των εργαζόμενων στο δημόσιο αλλά και μεσαία στελέχη που εργάζονται στον ιδιωτικό τομέα και ιδιαίτερα σε αυτό των υπηρεσιών. Η ταξική θέση της πλειονότητας αυτών των στρωμάτων βρίσκεται πιο κοντά στην εργατική τάξη ή ακόμη και εντάσσονται σε αυτή όσον αφορά το εισόδημά τους. Ουσιαστικά βλέπουμε μια τριχοτόμηση της ελληνικής κοινωνίας.

Τα παραπάνω δεδομένα θα ανατραπούν μέσα στην κρίση που βιώνουμε. Το μεταβατικό στάδιο της αλλαγής της κοινωνικής και ταξικής σύνθεσης της ελληνικής κοινωνίας είναι η στρατιά των ανέργων που ανέρχεται πλέον στο 1/3 του πληθυσμού. Το τσάκισμα των μικροαστικών στρωμάτων και η βίαιη προλεταριοποίησή τους θα μειώσει δραματικά το ποσοστό των στρωμάτων αυτών και το ειδικό βάρος τους στο κοινωνικό και πολιτικό status. Παρ' όλ' αυτά για το σήμερα μετρά η κοινωνική διαστρωμάτωση που παρουσιάσαμε.

Όσον αφορά τώρα την ταξική συνείδηση της εργατικής τάξης στην Ελλάδα αυτή μπορεί να «μετρηθεί», όσο είναι δυνατόν, με δύο δείκτες. Τη συμμετοχή τους στα συνδικάτα και την πολιτική τους στάση κατά τις εκλογές. Η συμμετοχή στα συνδικάτα φαίνεται στον επόμενο πίνακα. Αν και τα στοιχεία είναι του 2003 δε νομίζω πως έχει αλλάξει κάτι σημαντικά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

Σύνολο μελών των συνδικάτων, μισθωτή απασχόληση
και άνεργοι στις χώρες της Ε.Ε., 2003

ΧΩΡΑ	μέλη συνδικάτων (000)	μισθωτή απασχόληση (000)	άνεργοι (000)
Αυστρία	1.407	3.263	172
Βέλγιο	3.061	3.440	358
Γαλλία	2.214	21.346	2.479
Γερμανία	8.894	31.843	3.662
Δανία	2.151	2.456	161
Ελλάδα	766	2.616	413
Ην. Βασίλειο	7.751	25.079	1.501
Ιρλανδία	515	1.469	85
Ισπανία	2.108	13.574	2.125
Ιταλία	11.266	16.036	2.087
Λουξεμβούργο	139	174	7
Ολλανδία	1.941	7.196	321
Πορτογαλία	1.165	3.727	345
Σουηδία	3.446	3.900	260
Φινλανδία	2.122	2.094	235
ΣΥΝΟΛΟ	48.919	138.209	14.211

Πηγή: για μέλη συνδικάτων: EIRO (εκτός Ελλάδας: ΓΣΕΕ, ΑΔΕΔΥ, και Γαλλίας: Ministère du l'emploi, du travail et de la cohésion sociale-DARES), για μισθωτή απασχόληση: Eurostat, για άνεργους: Employment in Europe 2004.

http://www.inegsee.gr/sitefiles/studies/MELETH_24.pdf

Από τον πίνακα 6 βλέπουμε πως ο αριθμός των συνδικαλισμένων εργαζόμενων στην Ελλάδα ήταν, το 2003 766.000 άτομα. Η κατανομή όμως των συνδικαλισμένων εργαζόμενων είναι εντελώς ανισοβαρής μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα όπως βλέπουμε στον επόμενο πίνακα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

Συνδικαλιστική πυκνότητα κατά τομείς στις χώρες της Ε.Ε.^α

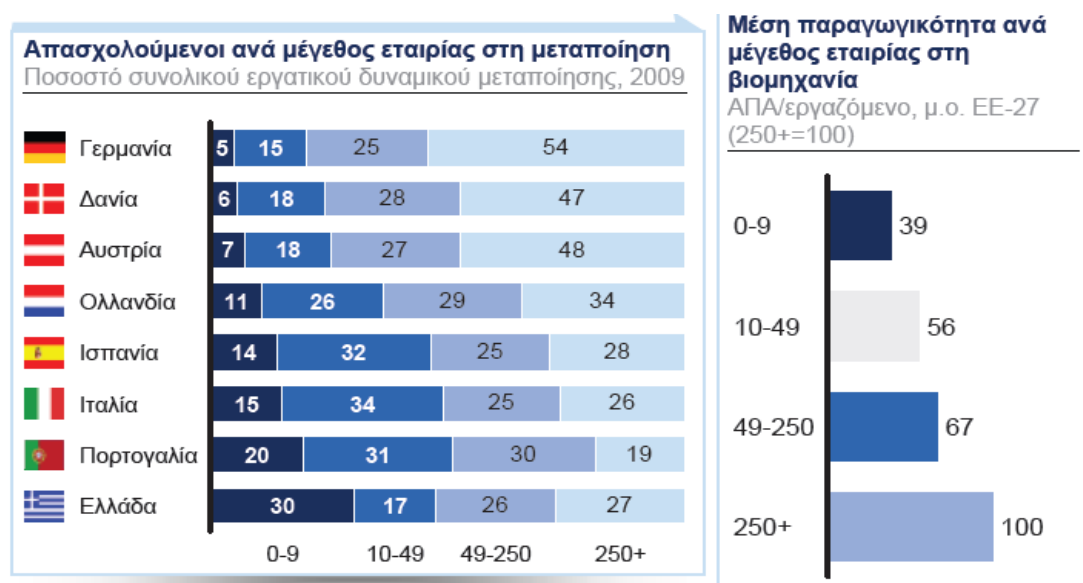
ΧΩΡΑ	συνδικαλιστική πυκνότητα στον ιδιωτικό τομέα	συνδικαλιστική πυκνότητα στο δημόσιο τομέα ^β
Αυστρία	30	69
Βέλγιο	45	67
Γαλλία	4	25
Γερμανία	22	56
Δανία	-	-
Ελλάδα	19	67
Ην. Βασίλειο	19	60
Ιρλανδία	43	68
Ισπανία	15	32
Ιταλία	36	43
Λουξεμβούργο	-	-
Ολλανδία	19	45
Πορτογαλία	-	-
Σουηδία	77	93
Φινλανδία	65	86
Μ.Ο. (12)	33	59

Πηγή: Visser J., 2000. Για την Ελλάδα: δικοί μας υπολογισμοί (1998)

http://www.inegsee.gr/sitefiles/studies/MELETH_24.pdf

Ο πίνακας 12 μας αποκαλύπτει τη μικρή πυκνότητα των συνδικαλισμένων εργαζόμενων στον ιδιωτικό τομέα. Οι λόγοι γι αυτό είναι πολλοί και μπορούμε να αναφέρουμε στους σημαντικότερους την τρομοκρατία και το φόβο της απόλυσης στον ιδιωτικό τομέα, την απαξίωση των συνδικάτων αλλά και το γενικότερο πολιτικό κλίμα της απάθειας των τελευταίων χρόνων. Πέρα από τα παραπάνω η βιομηχανική εργατική τάξη στην Ελλάδα παρουσιάζει μικρή συγκέντρωση, σε σχέση με αυτή των άλλων αναπτυγμένων χωρών, εξαιτίας του μικρού ή μεσαίου χαρακτήρα των ελληνικών επιχειρήσεων. Στο διάγραμμα 10 βλέπουμε τους εργαζόμενους ανά μέγεθος εταιρείας στη μεταποίηση. Στην Ελλάδα το 30% των βιομηχανιών απασχολεί έως 9 εργαζόμενους ενώ στη Γερμανία το ποσοστό των αντίστοιχων βιομηχανιών είναι μόνο 5%

Διάγραμμα 10

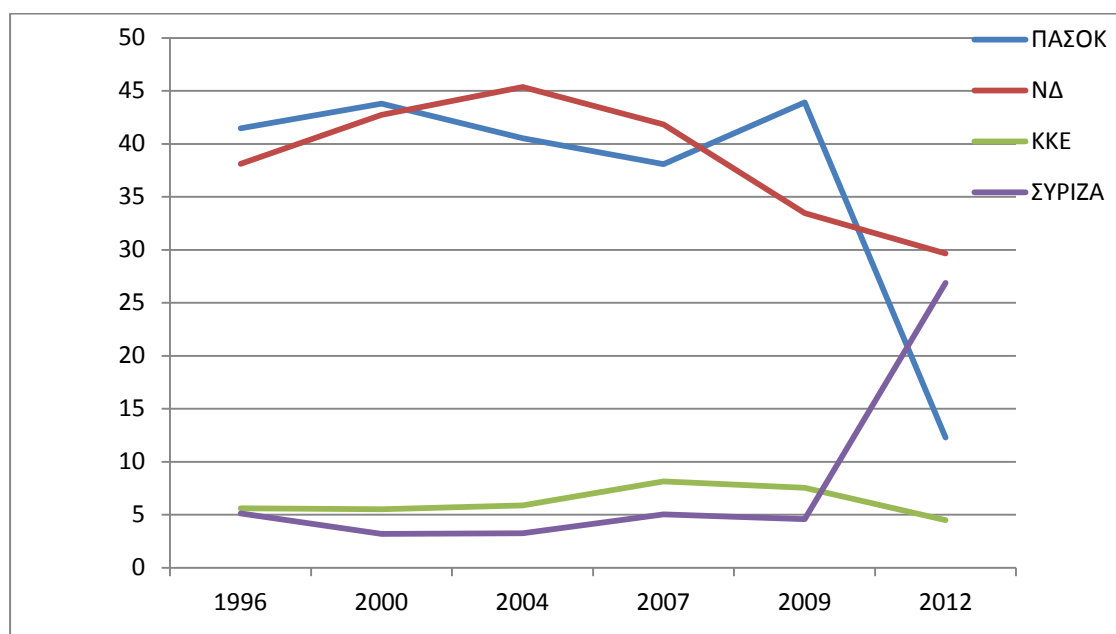

http://www.sev.org.gr/Uploads/pdf/Greece_10_Years_Ahead_Executive_summary_Greek_version_small.pdf

Η μικρή συγκέντρωση της εργατικής τάξης αποτελεί σημαντικό εμπόδιο στην απόκτηση εργατικής συνείδησης αλλά και στην αποτελεσματική δράση. Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό ατόμων που ανήκουν στην εργατική τάξη, υπάλληλοι γραφείων, εμποροϋπάλληλοι κ.λπ. είναι πως δεν εντάσσουν το εαυτό τους στην εργατική τάξη. Η απαξίωση της εργασίας κατά τις τελευταίες κυρίως δεκαετίες έπαιξε σημαντικό ρόλο στην κοινωνική απαξίωση του εργάτη.

Τα εμπόδια επομένως για να γίνει η ελληνική εργατική τάξη από τάξη καθεαυτή σε τάξη για τον εαυτό της είναι πολλά και αντικειμενικά. Ακριβώς αυτά είναι εκείνα τα προβλήματα τα οποία πρέπει να λάβουν σοβαρά υπόψη τους τα αριστερά και κομμουνιστικά κόμματα στην Ελλάδα για να καθορίσουν τις τακτικές και τις πολιτικές τους. τις τακτικές δηλαδή εκείνες που πατώντας στην ήδη υπάρχουσα, θολή και ασαφή, ταξική συνείδηση θα την αξιοποιούν δημιουργώντας έτσι τις συνθήκες για την παραπέρα ωρίμανσή της. Ας δούμε τώρα για λίγο και την πολιτική έκφραση της ελληνικής κοινωνίας μέσα από τα αποτελέσματα των εκλογών από το 1996 και μετά όπως φαίνονται στο επόμενο διάγραμμα.

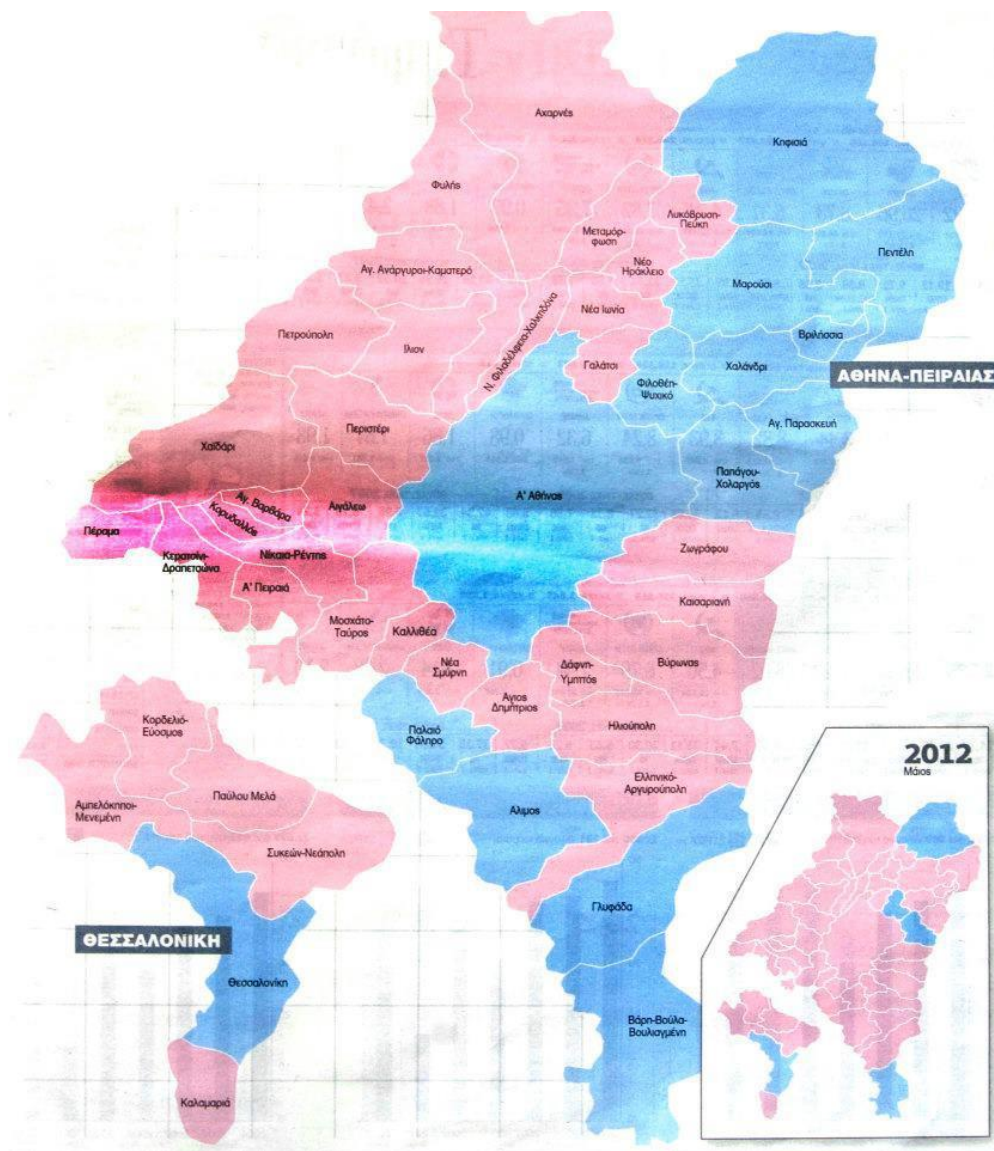
Διάγραμμα 11

<http://www.ypes.gr/el/Elections/NationalElections/Results/>

Τα δεδομένα του διαγράμματος είναι αποκαλυπτικά. Μέχρι και την εκλογική αναμέτρηση του 2012 η κυριαρχία των δύο αστικών κομμάτων στην πολιτική συνείδηση των Ελλήνων ήταν απόλυτη. Τα αριστερά κόμματα, ΚΚΕ και Συν ή ΣΥΡΙΖΑ αργότερα ελάμβαναν αθροιστικά ποσοστά μεταξύ 10 με 12%. Τα παραπάνω ανετράπησαν κατά τις εκλογές του 2012 με την εκτόξευση του ΣΥΡΙΖΑ στο 27% αλλά και την παράλληλη μείωση των εκλογικών ποσοστών του ΚΚΕ. Τα εκλογικά δεδομένα δείχνουν τη μικρή σχετικά επιρροή των αριστερών κομμάτων στην ελληνική κοινωνία φανερώνοντας ταυτόχρονα το πολύ χαμηλό επίπεδο ταξικής συνείδησης των εργατών και του συνόλου των εργαζόμενων στην Ελλάδα.

Τα παραπάνω ανατρέπονται μερικώς κατά τα τελευταία χρόνια. Ήταν η ψήφος προς το ΣΥΡΙΖΑ ταξική και αποτελούσε ένα σκαλοπάτι στην ωρίμανση της ταξικής συνείδησης; Για να μπορέσουμε να απαντήσουμε στο ερώτημα ας δούμε στον επόμενο χάρτη ποια κόμματα ήρθαν πρώτα στα πολεοδομικά συγκροτήματα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Τα δεδομένα του χάρτη μας επιτρέπουν να καταλήξουμε στο συμπέρασμα πως η ψήφος στο ΣΥΡΙΖΑ στις εκλογές του 2012 ήταν ταξική ψήφος μια και προερχόταν από εκείνες τις περιοχές που κατοικούνται από εργαζόμενους και τα πιο φτωχά κοινωνικά στρώματα ενώ η ψήφος στη ΝΔ προερχόταν από τις περιοχές που κατοικούν τα πιο εύπορα κοινωνικά στρώματα.

<http://www.marxismos.com/images/stories/2012/astika%20kentra.jpg>

Παρ' όλα αυτά, και συνεκτιμώντας και τις τελευταίες εξελίξεις, το επίπεδο ωριμότητας της ταξικής συνείδησης παραμένει χαμηλό.

Για τα κόμματα της ελληνικής αριστεράς η γνώση της ταξικής διαστρωμάτωσης της ελληνικής κοινωνίας, και της μεταξύ τους διαπάλης, είναι εκείνη που μπορεί να τους επιτρέψει να κατανοήσουν το σύνολο των διαχρονικών πολιτικών που δημιούργησαν το θεσμικό, πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο ύπαρξης της ελληνικής κοινωνίας και πολιτείας. Ιδιαίτερα στις σημερινές συνθήκες που οι μεταβολές στην κοινωνική διαστρωμάτωση είναι δραματικές ενώ ταυτόχρονα η αριστερά και οι προτάσεις της βρίσκονται περισσότερο από ποτέ, κατά τις τελευταίες δεκαετίες, στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των εργαζόμενων η γνώση της ταξικής διαστρωμάτωσης, των συμφερόντων, των συμμαχιών αλλά και των μεταβολών είναι εντελώς απαραίτητη για τον καθορισμό της τακτικής και της πολιτικής των αριστερών και κομμουνιστικών κομμάτων.

Οι αναφορές επομένως των αριστερών και κομμουνιστικών κομμάτων στην εργατική τάξη, στα συμφέροντά της και την εξουσία της έχουν στη βάση τους έναν ιδεότυπο. Μια αναφορά επομένως που ανταποκρίνεται, σε υποκειμενικό επίπεδο, σε λίγους. Πολύ λίγοι αισθάνονται πως ταυτίζονται με το αντικείμενο της αναφοράς καθώς δε θεωρούν τον εαυτό τους, ή και δεν είναι, μέρος της εργατικής τάξης. Η ορθή επομένως αναφορά των κομμουνιστικών και εργατικών κομμάτων στην εργατική τάξη και την εξουσία της πρέπει να βρίσκεται σε συμφωνία με τον υποκειμενικό αυτοπροσδιορισμό των ίδιων των εργατών. Η ιδεολογική και φιλοσοφική θέση για τον ιστορικά πρωτοπόρο ρόλο της εργατικής τάξης και η έκφραση των συμφερόντων όλων των εργαζόμενων από τα συμφέροντα της εργατικής τάξης πρέπει να διασαφηνίζονται με απόλυτη καθαρότητα τόσο κατά την επαφή των εργαζόμενων με τα πολιτικά κόμματα της αριστεράς αλλά άλλο τόσο και κατά το σχεδιασμό των τακτικών των πολιτικών υποκειμένων της αριστεράς. Τα παραπάνω ίσχυαν πάντα αλλά αποκτούν ιδιαίτερη σημασία και βαρύτητα σήμερα όπου η επίθεση του κεφαλαίου στην εργασία παίρνει πρωτοφανή μορφή ενώ παράλληλα τα μικρομεσαία στρώματα καταστρέφονται ταχύτατα. Η δεισδυσία του λόγου της αριστεράς τόσο στην ίδια την εργατική τάξη όσο και στα κοινωνικά στρώματα που καταστρέφονται απαιτεί γνώση των συνθηκών ύπαρξης των τάξεων και των στρωμάτων όσο και των μεταβολών που πραγματοποιούνται.